

Position paper FNV: Zicht op de werkplek, verantwoordelijkheid in de keten en handhaving

Ten behoeve van het rondetafelgesprek over arbeidsmigratie met de vaste commissie SZW in de Tweede Kamer, op 12 mei a.s.

In 2020 presenteerde FNV een nota arbeidsmigratie. Die is nog actueel, net zoals de aanbevelingen van Roemer. Sindsdien ziet FNV in de praktijk geen verbeteringen in de bescherming van arbeidsmigranten. Integendeel, de misstanden duren voort en worden zelfs ernstiger. De praktijk staat niet stil en meer derdelanders die nog kwetsbaarder zijn, van Wit Rusland tot Centraal en Zuidoost Azië betreden de Europese arbeidsmarkt. Bovendien heeft de Europese Commissie op 27 april de mogelijkheden voor legale arbeidsmigratie naar de EU nog verder verruimd. Het volstaat niet meer om oplossingen te zoeken voor de problematiek van gisteren en vandaag. We moeten voorbereid zijn op deze nieuwe ontwikkelingen. Gezien de wijze waarop de huidige arbeidsmarkt is ingericht en de wijze waarop nog steeds met arbeidsmigranten omgegaan wordt als handelswaar, voorzien we dat de huidige groep en de nieuwkomers tegen dezelfde en nog ernstigere problematiek zal aanlopen. Daarom moet er naast de bestaande speerpunten aandacht zijn voor de thema's: zicht op de werkplek, verantwoordelijkheid in de keten, handhaving en urgentie en noodwetgeving bij uitwerking aanbevelingen Roemer.

Zicht op de werkplek

Het belangrijke werk dat vakbonden doen, veronderstelt dat hen **toegang tot de werkplek** wordt verleend. Dat is de internationale norm. Echter, vakbonden wordt stelselmatig de toegang tot de werkvloer geweigerd. Hierover moeten afspraken gemaakt worden met de werkgever, maar als dat niet slaagt, moet er overgegaan worden tot een wettelijke regeling. Regeringen moeten waarborgen dat vakbonden toegang krijgen tot de werkplek om hun werk uit te voeren.¹ Dit geldt zeker voor locaties waar veel arbeidsmigranten werkzaam zijn. Vaak zijn zij niet zelfredzaam. Ze zijn sterk afhankelijk van hun werkgever. Hun kwetsbare positie brengt met zich mee dat ze niet voor zichzelf durven opkomen en misstanden niet durven te melden. Deze kwetsbare positie van arbeidsmigranten wordt in stand gehouden als vakbonden geen toegang krijgen tot hun werkplek om hen daar te spreken, hen te wijzen op hun rechten en hen zo nodig bij te staan.

¹ Kamerbrief van 14 oktober 2021 Toegang vakbonden tot de werkvloer

FNV

Postbus 9208 3506 GE Utrecht
Hertogwetering 159 Utrecht

Telefoon 088-3680368
Fax 030-6630000

Internet www.fnv.nl

Er moet een **registratie en meldingsplicht op de werkplek** komen. Nu is daar vaak geen zicht op. Dat bleek bijvoorbeeld toen bij slachterijen corona uitbrak en er geen duidelijkheid was over de medewerkers op de werkplek. Dat zou b.v. kunnen door met behulp van art. 12 Waadi* sectoren aan te wijzen waar registratie op de werkplek moet plaatsvinden. Een concreet voorstel dat is gedaan voor de bouwsector is de invoering van bouwplaats-ID. Hiervoor is op 11 februari 2021 al een motie aangenomen om deze in te voeren.² De registratie zou bovendien helpen om het gebrek aan meldingen van ongevallen op werkplek tegen te gaan.

Aansprakelijkheid in de keten

De analyses van FNV van de structurele misstanden bij het werk dat door arbeidsmigranten wordt gedaan, worden breed gedeeld en zijn grotendeels opgenomen in de Roemer aanbevelingen. Echter, verbeteringen in de praktijk blijven uit. Dit is een probleem dat vele oorzaken heeft, maar één ervan is dat de vele stakeholders er belang bij hebben om de status quo te behouden. De oplossing ligt daarom ook mede bij deze verantwoordelijken: ondernemingen en degenen aan de top van de keten waar de misstanden plaatsvinden. Het probleem ligt niet bij de arbeidsmigranten. Die worden slechts ingezet als middel om arbeid goedkoop te houden en mensen in afhankelijke posities op de werkvloer monddood te maken.

Enkele weken geleden keerden ongeveer 200 arbeidsmigranten zich tegen de onveilige werkomstandigheden in een warenhuis van H&M in Tilburg (Nederland). Voor het magazijn organiseerde een groep arbeiders uit voornamelijk Oost-Europa zich om te praten over pesterijen, onveilige werkomstandigheden en het fundamentele gebrek aan respect voor arbeiders waar ze dagelijks onder lijden.³

Targets van 105 dozen per uur. Dreiging met ontslag als de targets niet gehaald worden. Bestuurder van elektrische pompwagens noemt het een chaos op de werkvloer, gevaarlijk om daar rond te rijden en moeilijk om geen mensen te raken. Als er controles komen van H&M mag er niet gepraat worden over de targets en moeten mensen doen alsof ze geen Engels spreken. "Word je als een mens behandeld? Meer als een slaaf of een beest." ¹

In 2021 werden verschillende kwesties uit het H&M-magazijn in Tilburg gedeeld met H&M onder verwijzing naar hun eigen normen voor veilige en eerlijke arbeidsomstandigheden voor arbeidsmigranten in de toeleveringsketen van H&M. FNV deelde ook de verklaringen van arbeiders over H&M-audits met H&M. De inzichten van de vakbonden waren voor H&M geen aanleiding om FNV te zien als coalitiepartner bij het oplossen en voorkomen van preciaire arbeidsomstandigheden in haar toeleveringsketen.

Handhaving, handhaving, handhaving

In september 2021 heeft de Rekenkamer een onderzoek uitgebracht dat inzicht gaf in hoe de extra middelen voor de arbeidsinspectie zijn besteed. De conclusies uit het rapport bevestigen waar we

² <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2021Z02899&did=2021D06325>

³ <https://www.youtube.com/watch?v=FzwLyObWYq4>

al jaren op wijzen, o.a. in brieven aan de Kamer maar ook op de vele andere overlegtafels over handhaving en arbeidsuitbuiting: de aanpak van arbeidsuitbuiting in Nederland faalt. De praktijk leert dat meldingen en aangiften, die gedaan worden, niet of laat worden opgevolgd (pas na maanden of pas na veelvuldig nabellen), het proces daarna lang duurt (langer dan een jaar), niet transparant is en soms onzorgvuldig (correspondentie wordt naar thuisland gestuurd), de procedure bovendien arbitrair lijkt te worden ingezet en, bij gebrek aan mogelijkheden om bezwaar te maken, ongrijpbaar is.⁴

Handhaving is primair een overheidstaak. Maar overal in de praktijk zien we een terughoudendheid op handhaving, ook na de extra investeringen in de Inspectie SZW. Doordat publiekrechtelijke handhaving uitblijft, moeten werknemers zelf naar de rechter stappen om handhaving af te dwingen. Die drempel is heel hoog. Bovendien zijn mensen vaak juist slechter af als ze het wel doen; het risico op verlies van werk en woning (soms ook verblijfsstatus) is groter dan de kans op genoegdoening of enige vorm van compensatie.⁵

Rekenkamer: De huidige combinatie van de strafrechtelijke aanpak met de bestuursrechtelijke handhaving blijkt niet effectief te zijn. In 2016 heeft 27% van de meldingen geleid tot een opsporingsonderzoek, in 2019 was dit nog maar 4%. In 2017 legde de Inspectie SZW bij 10 zaken meervoudige boetes op, in 2019 bij 1 zaak. Meer inspecteurs bij de Inspectie SZW heeft afgelopen jaren niet geleid tot een effectieve bestrijding van arbeidsuitbuiting

Nederland is voor omringende landen het 'afvoerputje' geworden waar alles wel kan: Belgische handhavende instanties melden dat zij handhaven, maar dat vervolgens in Nederland de praktijken worden voortgezet omdat daar niet gecontroleerd wordt. Chauffeurs krijgen bijvoorbeeld instructies om op Nederlandse parkeerplaatsen te overnachten, omdat daar niet gehandhaafd wordt op rij- en rusttijden.

Niet-naleven van wet- en regelgeving is nu een zeer lucratief verdienmodel door gebrek aan effectieve handhaving. Nederland kent een hele dienstenindustrie die zich toelegt op het opzetten van bv-constructies om verantwoordelijkheden weg te organiseren en winsten af te dekken, ten koste van vorderingen van werknemers. Het gemak waarmee een bv zonder financiële inleg wordt opgericht en later weer geliquideerd, maakt dat het eenvoudig is om aansprakelijkheden, bijvoorbeeld voor loon te ontlopen. Onderdeel van een integrale aanpak moet daarom onder andere zijn de aanpak van (grensoverschrijdende) constructies die gebruikt worden voor faillissementsfraude om financiële aansprakelijkheid te omzeilen en dwingendrechtelijke ketenaansprakelijkheid.

Urgentie uitwerking aanbevelingen commissie Roemer

Er ligt een stapel concrete verbeteringsvoorstellen om misstanden bij arbeidsmigranten tegen te gaan, vanuit het door de gehele politiek breed omarmde rapport van de commissie Roemer. Er wordt al aan de uitvoering gewerkt maar voor verschillende zaken zijn wetswijzigingen nodig die

⁴ Kamerbrief van 07 oktober 2021 Programma Mensenhandel-FNV Comnesha La Strada

⁵ De Rekenkamer is recent tot de conclusie gekomen dat daders van uitbuiting onbestraft worden en slachtoffers niet worden geholpen. <https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2021/09/28/daders-vrijuit-slachtoffers-niet-geholpen>

nog jaren in beslag kunnen nemen. FNV roept daarom op om nu de meest urgente zaken versneld te realiseren:

- Registratie van verblijfadres bij gemeente (RNI pilot onmiddellijk voor alle arbeidsmigranten en niet wachten tot zomer 2022),
- Verplichte registratie op de werkplek van alle arbeidsmigranten (naar voorbeeld van uitgewerkt Bouw-ID pas, AVV belemmeringen direct wegnemen) en de toegang tot de werkvloer voor erkende vakbonden,
- Snelle AVV (Algemeen Verbindend Verklaard) van ABU cao 2022 met de enige twee aanbevelingen van Roemer die wel in uitvoering zijn genomen: WML garantie eerste twee maanden en het recht om tot 4 weken gebruik blijven maken van de huisvesting bij eind contract,
- Meer onverwachtse controles door inspectie om misstanden te voorkomen en dwingendrechtelijke ketenverantwoordelijkheid voor misstanden in de keten.

Dit vooruitlopend op het wettelijk traject, zodat nieuwe en al in Nederland werkende arbeidsmigranten geen risico meer lopen om in uitbuiting situaties terecht te komen.⁶ Dit is pas de eerste, voor de migranten zichtbare, stap.

⁶ FNV Kamerbrief van 30 maart 2022: Versnel de Roemeraanbevelingen ter voorkoming van arbeidsuitbuiting van de Oekraïense migranten